

Василь Дем'янишин
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ СТРАТЕГІЇ І БЮДЖЕТНОЇ ТАКТИКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Успіхи і невдачі ринкових перетворень залежать у значній мірі від наявності обґрунтованої бюджетної стратегії і використання відповідної тактики для досягнення стратегічних завдань. Як свідчать результати реформ, відсутність соціально – економічної, а у її складі бюджетної стратегії і України система державного макроекономічного регулювання виявилася малоефективною, а отримані результати – негативними або мізерними порівняно з докладеними до цього зусиллями. Бюджетна тактика при цьому була пасивною, не спрямовувалась на виведення країни з економічної кризи, а використовувалась для ліквідації наслідків кризи.

У зв'язку з цим необхідність розробки ефективної бюджетної стратегії та удосконалення бюджетної тактики стала очевидною, тому в економічній літературі ці питання почали розглядатися частіше і ґрунтовніше. Однак, при цьому, проблеми продовжують нагромаджуватися, внаслідок чого розвиток економіки і соціальної сфери здійснюється повільно і малоефективно. Це й обумовило вибір теми дослідження та її актуальність.

Метою дослідження є розробка та формулювання основних шляхів удосконалення бюджетної стратегії і тактики в сучасних умовах.

Ми вважаємо, що бюджетна стратегія – це цілісна система дій держави спрямована на реалізацію мети, завдань та пріоритетів довготривалого курсу бюджетної політики, розрахованого на тривалу перспективу, що передбачає вирішення глобальних завдань, визначених економічною стратегією.

Під бюджетною тактикою ми розуміємо форму реалізації бюджетної стратегії, комплекс адаптивних заходів впливу держави на стан функціонування конкретних бюджетних взаємовідносин з метою надання їм параметрів, визначених завданнями бюджетної стратегії. Головною функціональною характеристикою та критеріальною ознакою тактики є саме адаптивність. Межі та орієнтири такої адаптивності задаються стратегією.

У цілому бюджетна стратегія в діалектичній єдності з бюджетною тактикою складає бюджетну політику держави.

Відсутність бюджетної стратегії в Україні та наявність складних проблем і недоліків у бюджетній тактиці, обумовлених об'єктивними та суб'єктивними чинниками, вимагають необхідності пошуку шляхів, які б забезпечили вибір оптимального варіанту при формуванні стратегічних засад та пошуку шляхів удосконалення тактичних підходів у бюджетній політиці держави.

До першочергових завдань, пов'язаних з формуванням бюджетної стратегії, на нашу думку, можна віднести:

- розробку стратегічної моделі майбутнього суспільства, визначення його мети на перспективу (25-50 років) та формулювання стратегічних завдань,

розрахунок відповідних прогнозних показників, реалізацію яких можна було б забезпечити за допомогою бюджетної системи;

- формування оптимальної схеми розподілу валового внутрішнього продукту за допомогою бюджетних відносин відповідно до стратегічної моделі майбутнього суспільства;

- складання конкретних довготривалих загальнодержавних програм економічного і соціального розвитку, для реалізації яких необхідна концентрація бюджетних ресурсів, а також визначення критеріїв оцінки ефективності цих програм;

- бюджетну реструктуризацію та трансформацію бюджетних ресурсів у дієвий чинник ефективного соціально орієнтованого економічного зростання, переорієнтацію всіх складових бюджетного механізму, перетворення цього механізму в ефективний інструмент стратегії соціально – економічного розвитку;

- створення сприятливих умов для розвитку внутрішнього ринку та реального сектору економіки, сприяння формуванню і нарощенню національного капіталу, суттєву активізацію ролі держави в інвестиційному процесі, формування бюджету розвитку і створення державного банку розвитку як специфічних інституційних одиниць;

- оптимізацію пропорцій між індивідуальним та суспільним споживанням, оптимізацію співвідношення політики доходів і зайнятості;

- в основу бюджетної стратегії України пропонуємо закласти прогноз – протягом 25 років рівень ВВП на душу населення збільшити у 10 разів (близько 10 дол. США), що вимагатиме щорічні темпи економічного росту 7 – 10%;

- концентрацію зусиль держави та бюджетних ресурсів на розвитку і примноженні людського капіталу (розробку та реалізацію стратегії модернізації всієї системи освіти, охорони здоров'я, наближення їхньої якості до стандартів ЄС, перебудову системи соціального захисту населення, суттєве підвищення добробуту населення, істотне зростання соціальних інвестицій);

- перегляд та кардинальне поліпшення фінансування науки (теоретичної і прикладної), розробку вітчизняної стратегічної моделі функціонування наукових установ, проходження наукових досліджень з моменту висування наукових гіпотез до впровадження результатів наукових досліджень у практику;

- перехід до довготермінового та середньотермінового бюджетного планування, програмування і прогнозування, розробку їхніх науково обґрунтованих методологічних засад;

- формування оптимальної структури господарств усіх регіонів, яка б гарантувала їх комплексний розвиток, запровадження високоефективної системи фінансового вирівнювання територій, гарантованих державою соціальних стандартів;

- розробку та прийняття законів та інших нормативних актів, які б відображали стратегічні цілі держави. До таких документів ми відносимо Соціальний кодекс, оновлений Бюджетний кодекс, Податковий кодекс України та інші.

Удосконалення та розвиток бюджетної тактики в Україні, на нашу думку, можна забезпечити за рахунок наступних заходів:

- реформування системи бюджетного планування, поточного бюджетного програмування і бюджетного нормування відповідно до наукових принципів та завдань, які стоять перед суспільством на конкретному історичному етапі його розвитку;

- розробки дієвої системи оцінки бюджетних ризиків, умовних бюджетних зобов'язань;

- упорядкування законодавчих і нормативних актів, які регулюють бюджетні відносини та забезпечення логічного взаємозв'язку між окремими положеннями цих документів, уніфікації, консолідації та спрощення нормативно – правової бази;

- розробки та реалізації ефективних тактичних заходів, спрямованих на поглиблення інституційних перетворень, структурної перебудови економіки, зміцнення економічної могутності держави;

- перегляду методики управління до бюджетів усіх рівнів окремих видів доходів;

- розробки та реалізації тактичних механізмів державного довготермінового та короткотермінового кредитування за рахунок бюджетних коштів;

- застосування різноманітних інвестиційних інструментів приватизації, сприяння розвитку фінансового лізингу, використання державних стимулів розвитку малого і середнього бізнесу;

- заохочення з боку держави розвитку наукомістких виробництв та галузей;

- конкретизації ролі, повноважень, обов'язків всіх учасників бюджетного процесу, усунення дублювань і суперечностей;

- оптимізації та стабілізації кількості головних розпорядників бюджетних коштів Державного бюджету України;

- формування дієвої системи оцінки ефективності використання бюджетних коштів як з боку держави, органів місцевого самоврядування, так і з боку розпорядників бюджетних коштів, чіткого встановлення єдиних критеріїв оцінки ефективності бюджетних видатків, механізму і методики оцінки ефективності використання бюджетних коштів;

- досягнення повної прозорості при формуванні та виконанні бюджетів усіх рівнів;

- перегляду та вдосконалення механізму організації міжбюджетних відносин, зокрема, зміцнення власної дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок децентралізації бюджетних ресурсів держави, суттєвого удосконалення системи фінансового вирівнювання територій тощо;

- розширення практики взамовідного банківського кредитування органів місцевого самоврядування;

- удосконалення інформаційного забезпечення бюджетної політики, зокрема, запровадження досконалої бюджетної статистики, яка б унеможливила отримання викривленої інформації про стан виконання бюджетів;

- реформування системи бюджетного контролю відповідно до міжнародних вимог, принципів та стандартів.

Реалізація цих та інших пропозицій, на нашу думку, сприятиме формуванню та розвитку сучасної ефективної бюджетної політики в Україні, яка дасть можливість стабілізувати та забезпечити швидкі темпи соціально – економічного розвитку держави на перспективу.